

Knez Volkun.

Zgodovinski prizor iz osmega stoletja. ¹⁾

„Wil iuch sîn gezemen
ze hôren, wie er
sîn recht enphie, als ez ist her
von alter gewonheit kômen?“

Otokarjeva „Kronika v verzih“ iz 13. stoletja.

I.

Veliko kmetišče blizu Krnskega gradu. Proti večeru. Poleg hiše stara košata lipa, pod katero se zbirajo slovenski svobodni kmetje, velmožje, starejšine, župani in plemiči. Pozdravljajo drug drugega in si stiskajo roke. Iz hiše stopi mednje gospodar, visok in močan velmož *Vitomir*. Vsi se mu priklonijo.

Prvi kmet.

Pomozi Bog, tovariš *Vitomir*!

Drugi kmet.

Zdrav, sosed!

Tretji kmet.

Živel, brate!

Vitomir (stiska posameznim roke).

Živeli!

Pozdravljam vas in zahvaljujem vas,
da prišli ste na povabilo moje,
predragi bratje moji in rojaki!

¹⁾ Glej: Dr. Paul Puntschart: „Herzogseinsetzung u. Huldigung in Kärnten. Ein Verfassungs- u. kulturgeschichtlicher Beitrag. Leipzig. Verlag von Veit & Comp. 1899.“ Str. 304.

Prevažen je sestanek naš današnji.
Posvetovati treba bode nam
se o rečeh velikih, in zato
izberite si shodu starejšino,
ki vodil modro bo razgovore!

Prvi velmož.

Kdo boljši pač bi bil nam starejšina
ko ti sam, Vitomir?

Drugi velmož.

I, kajpada!

Tretji velmož.

Hej, Vitomir, ti bodi nam glavar!
Tvoj rod je na Koroškem najstarejši.
Mi vsi priznavamo te za prvaka.
Velmož ugleden si, svoboden kmet
in marsikrat pomagal svet je tvoj
sosedom in rojakom iz zadrege.

Četrty velmož.

Jaz tudi pravim: Vitomir nocoj
naj načeluje shodu! Jelite,
možje?

Vsi.

Da, Vitomir!

Vitomir.

Pa dobro! . . . Bratje,
vsi veste, kaj bo jutri. Novi knez
Volkun nastopi vladanje in tukaj
na Gosposvetskem polju se predstavi,
ko jahal bode v cerkev h kronanju,
slovenskim kmetom, velmožem, županom
in starejšinam, plemičem domačim.
In ljudstva trume vrejo že nocoj
od vseh strani ko hudourniki
ob dežju z gor. Vsa Karantanija
pozdravi jutri novega vladarja . . .
Pa vprašam vas, rojaki: Al imamo
zares še svojega vladarja mi

Slovenci? Ali smo svobodni še
in neodvisni? . . . Ah, naš novi knez
Volkun, to veste, bode le nekaka
podoba senčna knezu pravemu —
in tisti pravi knez naš, to je Nemec,
je Bojuvar! To čutimo že davno.
Saj veste, kaj bil storil je Borut
v zadregi strašni, ko pritiskali
Avarji divji so na nas. Pozval
bil dobrodušni knez je na pomoč
sosede Bojuvarje. Prišli so
in rešili so nas Avarjev res,
a za plačilo vzeli so s seboj —
svobodo našo! In namesto jarma
avarskega zdaj nosimo na vratu
že dolgo let žuleči jarem nemški!

Vsi.

Res, res je to!

Vitimir.

In jarem bavarski
pritiska nas čimdalje bolj! In kdo
je kriv te naše sužnosti? Al niso
je krivi tudi knezi naši?

Vsi.

Res je!

Vitimir.

Popenjajoč visoko se nad nami,
pozabili so dobri knezi naši,
da naroda so svojega sinovi,
da tudi njih je porodila zemlja,
slovenska zemlja, skupna mati naša!

Vsi.

Tako je!

Eden iz množice.

Ali knez ni brat naš pravi?
Pradedje kdo so knezom našim?

Vsi.

Kmetje!

Vitomir.

In meni se dozdeva, bratje dragi,
da knezi naši klanjajo se preveč
in laskajo Bavarcem se lokavim,
premalo ščitijo pa pravde naše!

Vsi.

Tako je, Vitomir!

Vitomir.

Krščanska vera,
ki v Korotan zanesli so jo knezi
tam izmed Nemcev, ej, tovariši,
to samo tista nova je veriga,
s katero nas priklenejo še bolj
na tujce. In možje pobožni tisti,
ki k nam prihajajo že dolgo let
iz Nemčije, učit naš evangelja,
kaj drugega so pač ko le vojaki
v meniških svetih haljah. Neki dan
potegnejo izpod obleke svoje
meč, kruti meč, s katerim zamorijo
svobodo domovine korotanske!

Vsi.

Res, res je, Vitomir!

Prvi župan.

Perun, Perun
živi naj! To je bog slovenski močni!
Kaj treba nove vere nam! Daždbog
pa Svetovit sta vladala nas dobro!
Jaz zmerom ljubim še bogove stare.

Drugi župan.

Jaz tudi! Ko smo žrtvovali še
Perunu, zemlja je rodila več
in črede naše bolj so se množile . . .

Tretji župan.

In bolj odkriti bili so ljudje,
pogumnejši so bili in močnejši!

Cetrți župan.

Bogovi naši stari — živeli!
Perunu čast in slava!

Vsi.

Slava, slava!

Vitomir.

Veliko nas je zbranih, ali vsi
nocoj imamo samo eno glavo
in eno srce, eno misel, bratje!
Kaj hočemo? Ko jutri se predstavi
nam novi knez Volkun, povemo mu
v obraz pogoje, pod katerimi
priznavati ga hočemo za kneza!

Glas iz množice.

Pogoje, da!

Drugi glas.

Pogoje jasne svoje!

Vsi.

Izborni!

Vitomir.

In priseči mora knez,
da vladal bodé nas po naši volji,
a ne po volji svoji, ali kakor
želeli bi nemara Bojuvarji!

Vsi.

Tako je!

Glas iz množice.

Knez Volkun naj gospodari
v imenu našem in v imenu vseh
Slovencev korotanskih posihdob!

Vitomir.

Kako pa! Kdo mu da oblast vladarsko?
Ne mi? Ne ljudstvo korotansko?

Vsi.

Res je!

Vitomir.

Odkod izvira torej mu oblast?

Glas iz množice.

Iz nas!

Drugi glas.

Iz naše volje!

Vitomir.

Prašam vas:

Čigava ta so polja, ti gozdovi?

Glas iz množice.

Vse naše!

Vitomir.

In čigave so planine,
trdnjave te visoke, skalovite,
ki branijo nam domovino drago
pred divjimi sovražniki?

Vsi.

Slovenske!

Vitomir.

In kdo postavil tod je koče bele
po Korotanu, kdo sezidal v njih
ognjišča je družinam našim?

Vsi.

Mi!

Vitomir.

Čigav je narod, ki prebiva tod
po naši zemlji?

Vsi.

Naš!

Vitomir.

Čigav je knez?

Vsi.

Naš!

Vitomir.

In zato njegova je dolžnost,
da vlada nas po naših zákonih.

Vsi.

Po naših zákonih!

Glas iz množice.

Po šegah starih.

Vitomir.

Po naših običajih starodavnih!
Svoboden mora biti Korotan,
ostati neodvisen od sosedov!
Pradedje naši so zasedli zemljo
in nam jo izročili. Mi sami
jo izročimo kdaj otrokom svojim,
da orjejo po njej in žanjejo
ter truda svojega uživajo
plodove, veselijo se življenja!
Dežele krasne naše vsaka ped
je blagoslovljena stotisočkrat
z obličij naših znojem vročim. Svet je
vsak kraj po domovini naši.

Vsi.

Svet je!

Vitomir.

Svet kakor prah očetov naših starih!
Tó mora vedeti naš novi knez!
In jutri mu povemo to naglas.
In eden izmed nas v imenu vseh
pove naj knezu voljo narodovo
na polju vpričo vseh! Izvolite
glasnika svojega si, bratje, zdaj,
ki jutri razodene voljo našo
Volkunu! Kdo se naj pogaja ž njim
v imenu Korotancev?

Glas iz množice.

Vitomir!

Ti bodi posrednik naš in glasnik!

Vsi.

Da, Vitomir! Ti bodi naš zastopnik!

Vitomir.

Zahvaljam vas za čast, za polnomoč
in za zaupanje! Prisegam vam,
da varali ne bodete se v meni!
In ko zasvita nam svečani dan,
se snide ves slovenski Korotan!
Pa pridejo župani, starejšine,
velmoži, kmetje naše domovine.
Volkunu potrdimo knežjo čast,
vladarsko izročimo mu oblast!
Po naši milosti, po naši volji
izbran za kneza bo na tem-le polji.
Vse ljudstvo bode priča naši slavi.
Da vidimo se jutri, bratje, zdravi!

Zmračilo se je. Kmetje, župani, velmožje in starejšine se razhajajo, kramljaje med seboj. Po hribih se vžigajo drug za drugim kresovi. Luna vzhaja izza planin. Pod lipo se začno zbirati fantje in dekleta, držeč se za roke. Pojo.

Mladenič.

Radujmo se, dokler po žilah
nam pólje vroča mlada kri,
dokler so lahke noge naše
in jasne zro nam v svet oči!

Vsi.

Mladost, mladost! Kako si krasna!
Ti zarje jutrnje si soj
in same zlate nade sije
iz sebe žar nebeški tvoj . . .

Mladenič.

Radujmo se, dokler v telesu
nam raste zdrava čila moč,
ki ognjevita sili sama
na dan, le truda si išoč.

Vsi.

Hej, mlada moč ti bojevita!
Kdaj tebe je premagal kdo?
Smehljaje svet si podjarmljuješ.
Kdaj tebi kaj je pretežkó?

Mladenič.

Radujmo se, dokler ljubezen
oživlja v prsih nam srcé,
dokler poljub sladak na ustih
od nas preganja vse gorjé!

Vsi.

Ljubezen, ti življenja sreča
edina, ki pozna te svet!
Ti duše naše san najlepši,
ti vseh vrtóv najlepši cvet!

Radujmo se! Pod lipo staro
zoplešimo veseli raj!
Srcé na srcu, roko v roki,
tako naš ples se pleše naj!
(Zaplešejo.)

II.

Pod Krnskim gradom. Solnčno poletno jutro. Na kosu starorimskega kamena, katerega gornji konec kaže obliko kapitela, sedi *Vitomir* v svoji narodni kmečki obleki, s širokokrajnim klobukom na glavi. Sedi oblastno in samozavestno, držeč noge prekrížane drugo preko druge. Okoli Vitomira stoji na travniku vse črno kmečkega ljudstva, velmož, županov in starejšin. Rog zatrobi.

Prvi starejšina.

Volkun prihaja!

Drugi starejšina.

Knez se približava!

Tretji starejšina.

Možjé, pozor, pozor!

Četrty starejšina.

Ga vidiš? Slava!

Peti starejšina.

Lep mož je ta Volkun!

Prvi starejšina.

Zares, junak!

Drugi starejšina.

Da, pravi Korotanec, naš prvak!

Tretji starejšina.

Volkun se bliža nam v obleki naši.

Četrty starejšina.

In spremljajo ga naši velikaši.

Peti starejšina.

In vola vodi eden ob levici,
a drugi mu konjiča ob desnici!

Prvi župan.

Možjé, poglejte prapor naš koroški!

Drugi župan.

Visoko nosi ga glasnik in moški!

Tretji župan.

Ljudjé, narazen!

Cetrty župan.

Prosta pot in tir!

Peti župan.

Zdaj ti imaš besedo, Vitomir!

Vitomir (Volkunu).

Kdo mož si ti, ki se nam bližaš tod?

Volkun.

In kdo si ti, ki mi zastavljaš pot?

Vitomir.

Jaz? Jaz sem narod! Jaz sem Korotan!
In kneza čakam svojega ta dan.

Volkun.

In jaz sem knez Volkun . . .

Vitomir.

Še ne! Poprej,
če mož svoboden si, naglas povej!

Volkun.

Svoboden rod je moj od njega dni!
 Svoboden sem ko narod naš, ko ti!
 Svoboden kakor Samo, ko Gorazd,
 vladarja slavna naša, naša čast;
 svoboden ko Borut, ko Hetimar,
 moj rajni prednik, hrabri vaš vladar!

Vitomir.

In hočeš biti moder nam vodnik,
 pravičen, nepristran nam vsem sodnik?
 In hočeš braniti nam domovino
 slovensko, ljubo našo dedovino
 kot prvi, najpogumnejši njen stražnik,
 če bi napadel tuj jo kak sovražnik?
 Pospeševal li bodeš blagostan,
 ko oče skrbel za svoj Korotan?
 Zapisal si globoko si v spomin,
 da kmeta tudi ti si pravi sin?

Volkun.

Pravično, bratje moji, vas bom sodil
 in k sreči Korotani svoj bodem vodil
 pa skrbel zanj ko oče in vladar
 in pred sovragi čuval ga vsekdar!
 Ponašam se in dobro vem, odkod
 izvira moj slovenski knežji rod!

Vitomir.

In s čim odkupiš, gospodar častiti,
 sedaj od mene si prestol kamniti?
 Kaj danes v dar od tebe jaz dobim,
 če hočeš, da ti sedež prepustim?

Volkun.

Denarjev mošnjo dam ti in voliča
 ter kmečkega ti podarim konjiča!
 Obleko svojo knežjo ti še dam,
 in davkoy vseh oproščen bodeš sam!

Volkun izroči darove *Vitomiru*, ki stopi s kamena pred kneza ter ga lahko udari po licu.

Vitomir.

Opomnil sem z udarcem te po lici,
da truda in trpljenja se ne boj!
Na mestu svojem hraber vselej stoj!
Ti vladaj nas, Volkun, zdaj po pravici!
Za kneza mi te potrjujemo
in vso oblast ti izročujemo!

Eden izmed starejšin.

Hej, živel knez, koroški novi knez!
Naj Bog blagoslovi ga iz nebes!

Ljudstvo.

Bog živi kneza! . . . Živel, živel, živel!
Da v zdravju, sreči kdaj bi nam osível!

Vitomir.

Kamniti prestol, knez, sedaj je tvoj!
Ti stopi nanj, naglas prisezi koj
nam z golim mečem v viteški desnici,
da vse obljube držal boš v resnici!

Volkun (stopi na kamen, potegne meč iz nožnice in zamahne ž njim na vse štiri strani sveta).

Vi potrdili zdaj ste me za kneza
in bojni meč moj zdajle vam priseza,
da vladal vas bom žive svoje dni
pravično! Korotan naš naj živi!
In kakor ta-le staroslavni kamen
prisega moja bode trdna. Amen!

Starejšine, velmožje in župani.

Bog živi kneza! Mnogo, mnogo let
naj zdrav nam vlada korotanski svet!

Vse ljudstvo.

Bog živi te, Volkun, naš novi knez!
Naj pošlje Bog ti sreče iz nebes!

Vitomir (zajame s svojim klobukom studenčnice ter jo ponudi knezu).

Pij, knez! Ko vrelec čisti tá
preprosti smo in zdravega srcá

in duše smo še neokužene,
 nraí smo še neomehkužene.
 Le čvrsto ljudstvo vredno je svobode!

Volkun (popivši iz klobuka).

In kakor bilo je, tako naj bode!
 Za zdravje tvoje, narod čili moj!
 Naj mir nam cvete, naj nas kliče boj,
 da vselej posihdob možjé smo jaki,
 za dom, svobodo vneti vsi junaki!

Vse ljudstvo (zapoje).

Za dragi Korotan
 srcé nam v prsih bije;
 pripravljeni na bran
 smo svoje domačije.

Pradedje svojo kri
 junaško so prelili
 in z mečem si sami
 deželo priborili.

Naš meč jo vlada zdaj
 to zemljo plodovito;
 naš plug ta orje raj,
 naš srp tod žanje žito.

Ti naša sveta last,
 ti naša dedovina!
 Naš pónos, naša čast,
 svobodna domovina!

Bog živi Korotan!
 Naj sreče žarke zlate
 razseva dan na dan
 z višave solnce nate!

Bog živi te, naš knez!
 Močí, modrosti, svéta
 in zdravja iz nebes
 daj Bog ti mnoga leta!

A. Aškerc.

